

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

9 septembre 2013

PROPOSITION DE LOI

**modifiant les articles 318 et 330 du
Code civil en ce qui concerne la contestation
de la présomption de paternité et la
contestation de la reconnaissance**

(déposée par MM. Olivier Maingain,
Damien Thiéry et Bernard Clerfayt)

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

9 september 2013

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van de artikelen 318 en 330 van
het Burgerlijk Wetboek, wat de betwisting
van het vermoeden van vaderschap en de
betwisting van de erkenning betreft**

(ingediend door de heren Olivier Maingain,
Damien Thiéry en Bernard Clerfayt)

RÉSUMÉ

*La présente proposition de loi entend lever quelques
inconstitutionnalités relevées par la Cour constitution-
nelle en matière de:*

— *contestation de la présomption de paternité (et
dont le régime proposé est également étendu en ma-
tière de contestation de la reconnaissance de paternité
ou de maternité);*

— *fixation du dies a quo du délai de forclusion d'un
an de l'action en revendication de filiation.*

SAMENVATTING

*Dit wetsvoorstel beoogt een aantal door het
Grondwettelijk Hof aan het licht gebrachte ongrondwet-
tigheden weg te werken op het vlak van:*

— *de betwisting van het vermoeden van vaderschap
(waarvan de voorgestelde regeling tevens wordt ver-
ruimd wat de betwisting van de erkenning van het
vaderschap of het moederschap betreft);*

— *de bepaling van de dies a quo van de vervalter-
mijn van één jaar voor een vordering tot opeising van
de afstamming.*

N-VA	:	Nieuw-Vlaamse Alliantie
PS	:	Parti Socialiste
MR	:	Mouvement Réformateur
CD&V	:	Christen-Democratisch en Vlaams
sp.a	:	socialistische partij anders
Ecolo-Groen	:	Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
Open Vld	:	Open Vlaamse liberalen en democraten
VB	:	Vlaams Belang
cdH	:	centre démocrate Humaniste
FDF	:	Fédéralistes Démocrates Francophones
LDD	:	Lijst Dedecker
MLD	:	Mouvement pour la Liberté et la Démocratie
INDEP-ONAFH	:	Indépendant-Onafhankelijk

Abréviations dans la numérotation des publications:

DOC 53 0000/000:	Document parlementaire de la 53 ^e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif
QRVA:	Questions et Réponses écrites
CRIV:	Version Provisoire du Compte Rendu intégral (couverture verte)
CRABV:	Compte Rendu Analytique (couverture bleue)
CRIV:	Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes) (PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon)
PLEN:	Séance plénière
COM:	Réunion de commission
MOT:	Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)

Afkortingen bij de nummering van de publicaties:

DOC 53 0000/000:	Parlementair document van de 53 ^e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer
QRVA:	Schriftelijke Vragen en Antwoorden
CRIV:	Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft)
CRABV:	Beknopt Verslag (blauwe kaft)
CRIV:	Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen) (PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft)
PLEN:	Plenum
COM:	Commissievergadering
MOT:	Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants

Commandes:
Place de la Nation 2
1008 Bruxelles
Tél. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.lachambre.be
courriel : publications@lachambre.be

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers

Bestellingen:
Natieplein 2
1008 Brussel
Tel. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.dekamer.be
e-mail : publicaties@dekamer.be

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

La loi du 1er juillet 2006 modifiant des dispositions du Code civil relatives à l'établissement de la filiation et aux effets de celle-ci a, notamment, remplacé les articles 318 et 330 du Code civil¹.

Ce faisant, le législateur poursuivait un double objectif. D'une part, le fait de fixer des délais d'action vise à "protéger autant que possible la cellule familiale de l'enfant"². D'autre part, cette loi établit un parallélisme entre la procédure de contestation de la présomption de paternité et la procédure de contestation de la reconnaissance de paternité³.

L'article 318, § 1er, du Code civil, règle la possibilité de contester la présomption de paternité du mari de la mère de l'enfant. Cette disposition est rédigée comme suit: "À moins que l'enfant ait la possession d'état à l'égard du mari, la présomption de paternité peut être contestée par la mère, l'enfant, l'homme à l'égard duquel la filiation est établie et par la personne qui revendique la paternité de l'enfant".

Quant à l'article 330, § 1er, alinéa 1er, du Code civil, il prévoit qu'à moins que l'enfant ait la possession d'état à l'égard de celle qui l'a reconnu, la reconnaissance maternelle peut être contestée par le père, l'enfant, l'auteur de la reconnaissance et la femme qui revendique la maternité. De même, à moins que l'enfant ait la possession d'état à l'égard de celui qui l'a reconnu, la reconnaissance paternelle peut être contestée par la mère, l'enfant, l'auteur de la reconnaissance et l'homme qui revendique la paternité.

L'article 330, § 1er, alinéa 4, du Code civil prévoit encore que le *dies a quo* du délai de forclusion d'un an de l'action en contestation d'une reconnaissance de paternité par la personne qui revendique la filiation, court à compter de la découverte que cette dernière personne est le père de l'enfant.

¹ M.B., 29 décembre 2006.

² Doc. parl., Chambre, 2004-2005, DOC 51 0597/026, p. 6.

³ Doc. parl., Sénat, 2004-2005, n° 3-1402/7, pp. 51-52.

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

De wet van 1 juli 2006 tot wijziging van de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het vaststellen van de afstamming en de gevolgen ervan heeft onder meer de artikelen 318 en 330 van het Burgerlijk Wetboek vervangen¹.

Aldus streefde de wetgever een tweeledig doel na. Enerzijds beoogde hij via de vastlegging van de vorderingstermijnen "de gezinscel van het kind zoveel mogelijk te beschermen"². Anderzijds was het de bedoeling de procedure voor de betwisting van het vermoeden van vaderschap en die voor de betwisting van de erkenning van het vaderschap op dezelfde leest te schoeien³.

Artikel 318, § 1, van het Burgerlijk Wetboek, regelt de mogelijkheid tot betwisting van het vermoeden van vaderschap van de echtgenoot van de moeder van het kind. Deze bepaling luidt als volgt: "Tenzij het kind bezit van staat heeft ten aanzien van de echtgenoot, kan het vermoeden van vaderschap worden betwist door de moeder, het kind, de man ten aanzien van wie de afstamming vaststaat en de persoon die het vaderschap van het kind opeist."

Artikel 330, § 1, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek, bepaalt dat, tenzij het kind bezit van staat heeft ten aanzien van degene die het heeft erkend, de erkenning van het moederschap kan worden betwist door de vader, het kind, de vrouw die het kind heeft erkend en de vrouw die het moederschap van het kind opeist. Hetzelfde geldt voor de erkenning van het vaderschap: tenzij het kind bezit van staat heeft ten aanzien van degene die het heeft erkend, kan de erkenning van het vaderschap worden betwist door de moeder, het kind zelf, de man die het kind heeft erkend en de man die het vaderschap van het kind opeist.

Overeenkomstig artikel 330, § 1, vierde lid, van het Burgerlijk Wetboek begint de vervaltermijn van één jaar voor de vordering tot betwisting van de erkenning van het vaderschap door de persoon die het vaderschap opeist, te lopen vanaf de dag dat wordt ontdekt dat laatstgenoemde de vader van het kind is.

¹ *Belgisch Staatsblad* van 29 december 2006.

² Kamer van volksvertegenwoordigers, 2004-2005, DOC 51 0597/026, blz. 6.

³ Senaat, 2004-2005, stuk nr. 3-1402/7, blz. 51-52.

Cependant, deux arrêts de la Cour constitutionnelle appellent des modifications auxdits articles du Code civil.

A. Par son arrêt n° 96/2013 du 9 juillet 2013, rendu sur question préjudicielle, la Cour constitutionnelle a jugé que l'article 330, § 1er, du Code civil viole l'article 22 de la Constitution, combiné avec l'article 8 de la Convention européenne des droits de l'homme, en ce que l'action en contestation de la reconnaissance de paternité, intentée par l'homme qui revendique la paternité de l'enfant, est irrecevable si l'enfant a la possession d'état à l'égard de l'auteur de la reconnaissance.

Par un arrêt similaire, n° 105/2013, rendu le même jour, la Cour constitutionnelle a conclu de la même manière à l'égard de l'article 318, § 1er, du Code civil, en ce que l'action en contestation de paternité intentée par l'homme qui revendique la paternité de l'enfant n'est pas recevable si l'enfant a la possession d'état à l'égard du mari de sa mère.

Comme le relève la Cour constitutionnelle dans ce dernier arrêt, "il est pertinent de ne pas laisser prévaloir *a priori* la réalité biologique sur la réalité socio-affective de la paternité". Mais, "en érigeant la "possession d'état" en fin de non-recevoir absolue de l'action en contestation de la présomption de paternité, le législateur a cependant fait prévaloir dans tous les cas la réalité socio-affective de la paternité sur la réalité biologique. Du fait de cette fin de non-recevoir absolue, l'homme qui revendique la paternité est totalement privé de la possibilité de contester la présomption de paternité d'un autre homme, à l'égard duquel l'enfant a la possession d'état."

Afin de rendre les articles 318, § 1er et 330, § 1er, du Code civil compatibles avec l'article 22 de la Constitution, combiné avec l'article 8 de la Convention européenne des droits de l'homme, les auteurs de la présente proposition de loi entendent prévoir explicitement que la présomption de paternité ainsi que la reconnaissance maternelle ou paternelle ne peuvent être contestées si cette action est manifestement contraire à l'intérêt de l'enfant.

Le juge pourra ainsi tenir compte de la réalité biologique ainsi que de la réalité socio-affective de la paternité.

De voormelde artikelen van het Burgerlijk Wetboek moeten echter worden gewijzigd op grond van twee arresten van het Grondwettelijk Hof.

A. Via zijn arrest nr. 96/2013 van 9 juli 2013 aangaande een prejudiciële vraag heeft het Grondwettelijk Hof geoordeeld dat artikel 330, § 1, van het Burgerlijk Wetboek een schending inhoudt van artikel 22 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Dat komt doordat de vordering tot betwisting van de erkenning van het vaderschap door de man die het vaderschap van het kind opeist, niet ontvankelijk is indien het kind bezit van staat heeft ten aanzien van degene die het heeft erkend.

In een soortgelijk arrest dat het Grondwettelijk Hof op dezelfde dag wees (nr. 105/2013), kwam het tot dezelfde slotsom wat artikel 318, § 1, van het Burgerlijk Wetboek betreft, in zoverre de vordering tot betwisting van het vaderschap door de man die het vaderschap van het kind opeist, niet ontvankelijk is indien het kind bezit van staat heeft ten aanzien van de echtgenoot van zijn moeder.

In laatstgenoemd arrest merkt het Grondwettelijk Hof op dat "het pertinent [is] om de biologische werkelijkheid niet *a priori* te laten prevaleren op de socio-affectieve werkelijkheid van het vaderschap". Daar staat tegenover dat de wetgever, "door het "bezit van staat" als absolute grond van niet-ontvankelijkheid van de vordering tot betwisting van het vermoeden van vaderschap in te stellen, (...) (...) de socio-affectieve werkelijkheid van het vaderschap evenwel steeds [heeft] laten prevaleren op de biologische werkelijkheid. Door die absolute grond van niet-ontvankelijkheid wordt de man die het vaderschap opeist op absolute wijze uitgesloten van de mogelijkheid om het vermoeden van vaderschap van een andere man, ten aanzien van wie het kind bezit van staat heeft, te betwisten."

Teneinde de artikelen 318, § 1 en 330, § 1, van het Burgerlijk Wetboek bestaanbaar te maken met artikel 22 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, wensen de indieners van dit wetsvoorstel uitdrukkelijk te bepalen dat het vermoeden van vaderschap en de erkenning van het moederschap of het vaderschap niet kunnen worden betwist als die vordering kennelijk in strijd is met het belang van het kind.

Aldus zal de rechter rekening kunnen houden zowel met de biologische realiteit als met de sociaal-affectieve realiteit van het vaderschap.

B. Par son arrêt n° 54/2011 du 6 avril 2011, rendu sur question préjudicielle, la Cour constitutionnelle a jugé que “l’article 330, § 1er, alinéa 4, du Code civil viole les articles 10 et 11 de la Constitution en ce que le délai de forclusion imparti par cette disposition à la personne qui revendique la filiation peut débiter avant la reconnaissance contestée”.

Comme le relève la Cour constitutionnelle, celui qui conteste une reconnaissance mensongère n’a pas toujours la possibilité d’établir à temps sa propre paternité. “En effet, en vertu de l’article 329bis, § 2, alinéa 1er, du Code civil, le consentement de la mère est requis à cette fin. Si ce consentement n’est pas obtenu, il est d’abord recouru à une procédure de conciliation devant le tribunal de première instance; aucun délai n’est prévu pour entamer cette procédure. Si la conciliation n’aboutit pas, une analyse ADN sera probablement requise, étant donné que la demande est rejetée s’il est établi que le demandeur n’est pas le père biologique.”

Ainsi, si cette procédure perdure plus d’un an et qu’entre-temps une reconnaissance mensongère a eu lieu, le père biologique perd son droit à introduire l’action en contestation et ce quel que soit l’intérêt de l’enfant.

L’objectif du législateur de prévoir des règles de procédure harmonisées pour tous les types de contestation de la filiation paternelle et maternelle ne peut avoir pour effet de rendre impossible l’exercice de l’action du père biologique.

Afin de rendre l’article 330, § 1er, alinéa 4, du Code civil compatible avec les articles 10 et 11 de la Constitution, les auteurs de la présente proposition de loi entendent prévoir que le délai imparti à celui qui revendique la filiation pour contester une reconnaissance mensongère ne débute que lorsqu’il a découvert qu’il est le père de l’enfant et après cette reconnaissance mensongère.

B. Via zijn arrest nr. 54/2011 van 6 april 2011 aangaande een prejudiciële vraag heeft het Grondwettelijk Hof geoordeeld dat “[a]rtikel 330, § 1, vierde lid, van het Burgerlijk Wetboek (...) de artikelen 10 en 11 van de Grondwet [schendt], in zoverre de daarin bepaalde vervalt termijn voor de persoon die de afstamming opeist, kan aanvangen vooraleer de betwiste erkenning plaatsvindt”.

Zoals het Hof heeft aangestipt, heeft degene die een leugenachtige vaderschapserkenning betwist, niet steeds de mogelijkheid om zijn eigen vaderschap bijtijds aan te tonen. “Krachtens artikel 329bis, § 2, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek is daartoe immers de toestemming van de moeder vereist. Indien die toestemming niet wordt verkregen, wordt eerst een verzoeningsprocedure voor de rechtbank van eerste aanleg opgestart; voor het opstarten van die procedure is geen termijn bepaald. Indien geen verzoening wordt bereikt, zal wellicht een DNA-onderzoek vereist zijn, aangezien het verzoek wordt verworpen indien vaststaat dat de verzoeker niet de biologische vader is.”

Indien die procedure meer dan een jaar in beslag neemt en een derde ondertussen overgaat tot een leugenachtige erkenning, verliest de biologische vader aldus het recht om een vordering tot betwisting van die erkenning in te stellen, ongeacht het belang van het kind.

Het streven van de wetgever om de procedureregels te harmoniseren voor alle types van betwistingen van de vaderlijke en moederlijke afstamming, mag niet tot gevolg hebben dat de biologische vader het recht wordt ontnomen een vordering in te stellen.

Teneinde artikel 330, § 1, vierde lid, van het Burgerlijk Wetboek bestaanbaar te maken met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, wensen de indieners van dit wetsvoorstel ervoor te zorgen dat degene die de afstamming opeist om aldus een leugenachtige erkenning te betwisten, beschikt over een termijn die pas ingaat wanneer wordt ontdekt dat hij de vader is van het kind en nadat die leugenachtige erkenning heeft plaatsgevonden.

Dans l'intérêt de l'enfant, les auteurs de la présente proposition de loi estiment qu'il est primordial que le juge puisse évaluer quelle reconnaissance est préférable sur la base des circonstances concrètes de chaque cas. L'article 329*bis*, § 2, alinéa 2, du Code civil permet, en effet, au juge de refuser cette reconnaissance "lorsqu'elle est manifestement contraire à l'intérêt de l'enfant" et ce quel que soit l'âge de l'enfant.

Olivier MAINGAIN (FDF)
Damien THIÉRY (FDF)
Bernard CLERFAYT (FDF)

In het belang van het kind vinden de indieners van dit wetsvoorstel het voorts primordiaal dat de rechter kan oordelen welke erkenning de voorkeur verdient, daarbij geval per geval uitgaande van de omstandigheden. Artikel 329*bis*, § 2, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek biedt de rechter immers de mogelijkheid een erkenning te weigeren "als ze kennelijk strijdig is met de belangen van het kind"; de leeftijd van het kind is daarbij van geen belang.

PROPOSITION DE LOI**Article 1er**

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

Dans l'article 318 du Code civil, § 1, alinéa 1er, modifié par la loi du 1er juillet 2006, les mots "À moins que l'enfant ait la possession d'état à l'égard du mari" sont remplacés par les mots "À moins qu'une telle action ne soit manifestement contraire à l'intérêt de l'enfant,".

Art. 3

Dans l'article 330 du Code civil, modifié par les lois du 1er juillet 2006 et du 27 décembre 2006, les modifications suivantes sont apportées:

1° dans le § 1er, alinéa 1er, les mots "À moins que l'enfant ait la possession d'état à l'égard de celle qui l'a reconnu," ainsi que les mots "À moins que l'enfant ait la possession d'état à l'égard de celui qui l'a reconnu," sont à chaque fois remplacés par les mots "À moins qu'une telle action ne soit manifestement contraire à l'intérêt de l'enfant,";

2° dans le § 1er, alinéa 4, les mots "découverte qu'elle est le père ou la mère de l'enfant" sont remplacés par les mots "découverte qu'elle est le père ou la mère de l'enfant ou dans l'année de la reconnaissance contestée si celle-ci est postérieure à la découverte".

8 juillet 2013

Olivier MAINGAIN (FDF)
Damien THIÉRY (FDF)
Bernard CLERFAYT (FDF)

WETSVOORSTEL**Artikel 1**

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In artikel 318, § 1, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek, gewijzigd bij de wet van 1 juli 2006, worden de woorden "Tenzij het kind bezit van staat heeft ten aanzien van de echtgenoot" vervangen door de woorden "Tenzij een dergelijke vordering kennelijk strijdig is met het belang van het kind".

Art. 3

In artikel 330 van het Burgerlijk Wetboek, gewijzigd bij de wetten van 1 juli 2006 en van 27 december 2006, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° in § 1, eerste lid, worden de woorden "Tenzij het kind bezit van staat heeft ten aanzien van degene die het heeft erkend," telkenmale vervangen door de woorden "Tenzij een dergelijke vordering kennelijk strijdig is met het belang van het kind,";

2° in § 1, vierde lid, worden de woorden "de ontdekking van het feit dat hij of zij de vader of de moeder van het kind is" vervangen door de woorden "de ontdekking van het feit dat hij of zij de vader of de moeder van het kind is, of binnen een jaar na de betwiste erkenning, indien die erkenning na de ontdekking geschiedt".

8 juli 2013